

Міріклія

Ромський журнал для сучасних жінок

Індивідуальність

Мар'яна Савко —
першопроходець у вищій освіті
Стор. 2

Особистість

У „Чіріклі“
виростають крила
Стор. 4

Таланти

Ромське щастя Луїзи
Стор. 9

Фотовітрина

Запрошує ресторан
„Романі Я“
Стор. 15

Історія кохання

„Всі освідчення
на сцені — для неї...“
Стор. 23

Неллі Адам:
„Хочу співати професійно“

У перший клас!

Стукнула гілка
В віконную раму:
— Хлопче, прокинься!
Прокинься скоріш!

— Дай мені спати!
Не хочу! Ще рано!

— Рано?
А школу ти не проспиш?
Он твій портфелік
Чекає терпляче,
На підвіконні —
Букет свіжих айстр...

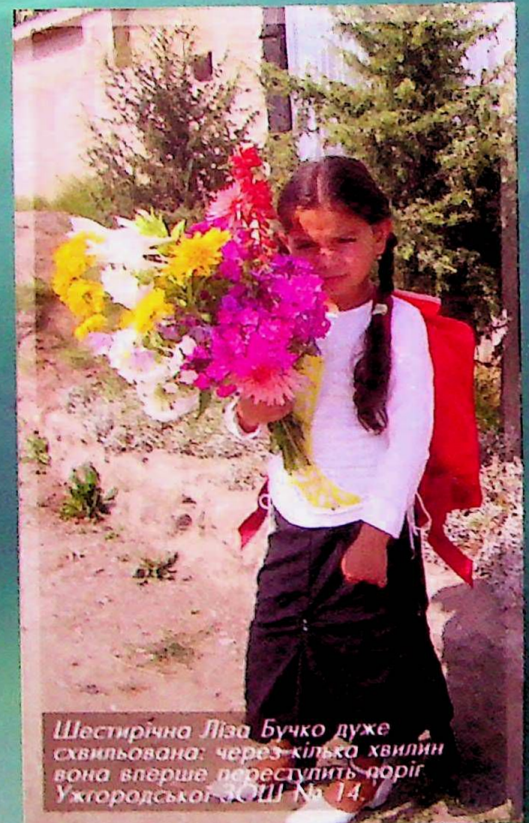
Мама від радості
Потайки плаче:
Син уже виріс!
Іде в перший клас!

У Країну Знань

Першого вересня після літніх канікул малиновий дзвоник зібрав знову діточок у школу. Серед них і первачки, яких уперше відпустили руки батьків. Вони з цього дня залишилися наодинці з товаришами по класу і вчителями.

Зустрівшись, діти ділилися своїми враженнями від проведених канікул у таборах відпочинку та інших місцях. Оздоровившись, подорослішавши і набравшись сил, діти поринули в Країну Знань, а первачки оволодіватимуть азами письма і читання.

Успіхів вам, дорогі діти, на цьому шляху!

Шестирічна Ліза Бучко дуже схвилювана: через кілька хвилин вона вперше переступить поріг Ужгородської ЗОШ № 14.

З "Букваря" і першого уроку для Магдаліни Тирпак і Мирослава Лацька розпочинаються шкільні роки.

Мар'яна Савко – першопроходець у вищу освіту

Мар'яна Савко – ангелі анде барі освіта

Після закінчення біологічного факультету УжДУ в 1997 році Мар'яна Савко була призначена управлінням освіти Ужгородської міської ради директором ЗОШ I-II ступенів № 13. (А 2007-й для неї став ювілейним: відзначатиме 10-річчя своєї діяльності). На той час це була перша ромська дівчинка в Закарпатській області, яка отримала вищу освіту. Нелегко було Мар'яні Іванівні, працюючи в такій посаді, однак, подолавши перешкоди, вона в житті й нині зарплатнює не тільки серед зарплатного центру Закарпаття.

Під щасливою ромською зіркою 13 грудня 1972 року, у простій робочій сім'ї народилася дівчинка, яку подружжя Іван та Ольга Савки назвали Мар'яною. Дівчинка росла допитливою і старанною. Крім неї, у родині було ще двоє дітей – молодша Магдалина і син Іван. Батьки помітили здібності Мар'янки й у перший клас її відправили в одну з кращих шкіл Ужгорода – у загальноосвітню школу № 7. Вчилася добре. Закінчивши 11 класів, подала документи в Ужгородський держуніверситет, склала всі іспити, але не пройшла за конкурсом. Щоб даремно не втрачати час, записалася на курси бухгалтерів. Звідти й отримала рекомендацію для навчання на підготовчому відділенні при УжДУ. Це дало можливість дівчині скласти успішно вступні екзамени на біологічний факультет цього вищого навчального закладу.

Після закінчення першого курсу зустріла своє кохання – українського хлопця Івана Кузіна, сім'я якого жила неподалік – у новому мікрорайоні Ужгорода – саме там тато Мар'яни отримав квартиру.

Невдовзі одружилися, і молода жінка перевелася вчитися на заочне відділення. Чоловік на той час закінчував ПТУ № 19. Працював столяром на хлібокомбінаті, а пізніше пішов у торгівлю. Коли з'явилася дочка Олександра, Іван Іванович порадив дружині не залишати навчання. Як міг, допомагав у вихованні дитини. Мар'яна Іванівна тоді вже працювала у ромському дитсадку № 2, пізніше стала завідувати цим садком. По закінченні університету в жовтні 1997 року очолила педагогічний колектив Ужгородської ЗОШ I-II ступенів № 13.

Через рік народила сина Сергія, та в декретну відпустку не пішла – працювала далі, бо її чоловік Іван був для неї не тільки коханою людиною, а й другом і порадником. Він знову погодився доглядати дитину.

І от промайнуло 10 років. Зустрівшись із Мар'яною Іванівною Савко в її робочому кабінеті в ЗОШ № 13, я задала їй кілька запитань.

– *Мар'яно Іванівно, пригадайте, чи не було у вас якихось сумнівів або тривоги, коли вас, таку молоду і недосвідчену, було призначено очолити педагогічний колектив школи?*

– Звичайно, були сумніви. Проте досвідчені й старші педагоги прийняли мене з розумінням. Ставилися до мене тактовно і, коли бачили, що я хвилююся через невправність і розгубленість, заспокоювали й допомагали. Важко було, однак я працювала над собою, консультувалася, переймала досвід у досвідчених керівників, відвідувала курси при Інституті вдосконалення кваліфікації вчителів і невдовзі відчула себе професійно впевненішою і досвідченішою. А цього року в мене уже був 10-й випуск дев'ятикласників.

– *Куди ваші випускники йдуть навчатися далі?*

– В основному, учні після закінчення дев'яти класів поступають у професійно-технічні училища або продовжують навчання у вечірній школі. Кілька дівчат поступили було у Мукачівське педучилище, однак через ронній (за ромськими звичаями) шлюб залишили навчання.

– *Скажіть відверто, Мар'яно Іванівно, як можна реально поліпшити ситуацію з навчанням ромських дітей?*

– Перш за все, треба починати з батьків. Більшість з них не розуміють, що основне для їхніх дітей – це освіта. Вони

лише чекають, щоб підлітки чимшвидше закінчили школу і пішли працювати. Беруть з собою на заробітки посеред навчального року або повертаються із заробітків пізньою осінню. У багатьох учнів нема свідоцтва про народження, а тому вони не можуть отримати паспорти. Вони поки що не розуміють, наскільки це важливо, бо чимало з їхніх батьків теж паспортів не мають.

– *Чи проводите ви відповідну роботу з батьками?*

– Звичайно, проводимо. Протягом навчального року вживаємо різні заходи: збираємо батьків і проводимо з ними бесіди, відвідуємо їх удома, чим можемо, допомагаємо багатодітним сім'ям. Однак віз і нині там. Іноді руки опускаються, коли бачиш, що батьки просто не бажають, щоб їхні діти вчилися. Для них слово вчителя і директора не має такої сили, як слово бірова або ромських лідерів, а ті, на жаль, мало звертають уваги на це. Працюють серед ромів лише перед виборами. А позитивний результат можливий лише за умови спільної роботи батьків, старостів табору і ромських лідерів.

– *Які ж плани у вас на наступний навчальний рік? Чи отримаєте якусь допомогу від держави або спонсорів?*

– Управління освіти Ужгородської міської ради запланувало виділити 50 тисяч гривень на ремонт школи, створення комп'ютерного класу і музичної студії. А ще треба об'єднати приміщення двох паралельних класів для спортзалу. Обіцяли допомогти голова культурно-просвітнього товариства „Романі Яг” Аладар Адам та депутати міської ради Тиберій Зомбар і Йосип Адам. Сподіваємося, що їхнє слово не розійдеться з ділом.

– *Успіхів вам, Мар'яно Іванівно!*
Валентина Опаленик

У „Чіріклі“

Ке «Чіріклі»

Благодійний жіночий ромський фонд „Чіріклі“ („Пташки“) створений у 2000 році. А взірцем для нього стала громадська неурядова організація на Півдні України – Асоціація ромів міста Ізмаїл та Ізмаїльського району Одеської області. Ініціатор створення фонду – мудра, талановита жінка Юлія Дмитрівна Кондур. Саме про діяльність цієї громадської ромської жіночої організації, яка набула вже статусу міжнародної, і була наша розмова з її керівником. Та спочатку хотілося більше дізнатися про саму Юлію Кондур.

– *Пані Юліє, розкажіть коротко про себе.*

– Народилася я у Молдові 7 січня 1952 року під час кочування. Батьки мої – прості роми, які прикочували з Польщі, а бабуся – з Греції. Тато був ковалем і торгував кінями. Осіли ми у м. Килії на Одещині. Зростала я у таборі, який раніше кочував по південних землях України. У перший клас пішла у Киліївську середню школу. Після закінчення поступила у культпросвітнє училище в м. Одеса на спеціалізацію хореографія. Потім заочно навчалася у Московському училищі хореографії з бального танцю, де вчився й мій чоловік Анатолій. Через 3 роки, після його закінчення, отримала спеціальність – хореограф бального танцю. Працювала у Палаці культури в Килії, відкрили там з чоловіком школу хореографії.

– *Юліє Дмитрівно, що спонукало вас змінити мистецьку професію на громадсько-правову діяльність?*

– Коли ми переїхали в м. Ізмаїл, трохи попрацювали там за фахом, а потім організували Асоціацію ромів цього міста та Ізмаїльського району. Президентом Асоціації став Анатолій Кондур, а заступником – я. У 1998 році розроблялася програма з відшкодування жертвам Голокосту. І цю програму втілювати в життя у нашому регіоні доручили нам. Ми над нею ретельно працювали: обслідували й знайомилися з життям та умовами ромських громадян, з них – понад 5 тисяч людей похилого віку. Дійшли висновку, що потрібен такий фонд, який би займався соціальною програмою ромів, в тому числі й жінок. На наш погляд, ромська жінка зазнає подвійну дискримінацію – з боку держави, а ще й у власній сім'ї. Вона підтримує матеріальне становище родини, має в ній багато навантажень, тому часто хворіє, проте через брак особистого часу не звертається до лікарів, діти також часто хворіють.

Чимало чоловіків за своїми поглядами і традиціями вважають жінок нижчими у суспільстві за себе.

Усе це й підштовхнуло нас створити благодійний жіночий ромський фонд „Чіріклі“ – так би мовити, подарувати жінкам крила.

У процесі роботи з програми Голокосту з'ясувалося, що у південному регіоні України є дуже багато проблем щодо соціального рівня ромів, а це – злидні, безробіття, голод, холод, відсутність електричного світла, води, санітарних умов. Вмирають молодими. Середній вік життя – до 60 років, 60 – це вже старожили...

– *Які ж конкретні завдання ви поставили перед собою, створивши громадську організацію?*

– Перш за все – це допомога малозабезпеченим і багатодітним ромським сім'ям; це – різні аспекти захисту прав та інтересів ромської жінки; соціальна реабілітація членів громади тощо. Об'єднавши зусилля всіх жінок – членів громадської організації, ми можемо подолати багато перешкод. Наші крила дедалі міцнішають, і у нас є бажання дати шанс для поліпшення життя кожній ромській жінці та її родині.

До речі, питання щодо ромських жінок уперше в Україні було порушено саме нами. Спільно з Радою Європи у Києві була проведена конференція „Ромські жінки – подвійна дискримінація“. Після цього фонд почав співпрацювати з Радою Європи для вирішення наболілих питань. Працюємо з багатьма іншими жіночими фондами і центрами. Наразі ми змінили своє місцезнаходження.

– *І де фонд знаходиться тепер? Які ще зміни відбулися у „Чіріклі“?*

– Після втрати мого вірного друга і помічника, чоловіка, батька наших дітей Анатолія Кондура я не опустила рук, а продовжую працювати далі, вирішувати не тільки свої проблеми, а й допомагати іншим.

Наразі основний офіс „Чіріклі“, який набув статусу міжнародного,

ВИРОСТАЮТЬ крила

аврі барон пгака

розташований у Києві на вул. Васильківській, 53. Президентом його стала я, Юлія Дмитрівна Кондур, а першим заступником – Федір Анатолійович Кондур. Дочка Ліна – юрист нашого фонду, а Земфіра (Зола) – координатор правозахисної програми Європейського Центру (Угорщина). Вони – мої надійні помічники і прекрасні спеціалісти.

Я пишаюся своїми дітьми. Незважаючи на те, що я виросла у ромському таборі, змогла отримати освіту і допомогла здобути вищу освіту своїм дітям. А їх у мене шестеро. Крім трьох, які трудяться разом зі мною, старший син Володимир працює в обласній адвокатській колегії м. Одеса, Капітоліна – студентка Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, а наймолодший Юліан – восьмикласник. І ромські жінки повинні твердо зрозуміти, що освіта для дітей – це основне в їхньому подальшому житті.

– Яка мета нинішнього міжнародного фонду „Чіріклі“?

– Як і раніше – допомагати багатодітним і малозабезпеченим сім'ям, дітям-сиротам, дітям „вулиці“. Головне – захищати від порушень прав ромських жінок та їхні сім'ї.

Ще одне. Освіта має поліпшуватися. Необхідні цілком нові підходи, нові методи навчання ромських дітей. А для цього у багатьох регіонах України створюємо центри освіти й пропонуємо їм як моральну, так і матеріальну підтримку.

– Юліє Дмитрівно, хто вам допомагає і з ким співпрацюєте?

– Ми підтримуємо зв'язки і співробітничаємо з Українським жіночим фондом, Міжнародним жіночим фондом у Нью-Йорку, Глобальним дитячим фондом (США), фондом „Відродження“, Асоціацією національно-культурних об'єднань України, Радою Європи, Ромським

департаментом, Європейським Ромським центром та ін.

Це допомагає нашому жіночому фонду набувати великого досвіду у всіх сферах. Ми почали і продовжуємо готувати жіночі кадри для роботи в ромських громадах.

А після того, як ромки вісімнадцяти країн Європи, в тому числі й України, створили організацію співпраці – Міжнародну мережу ромських жінок, мене як представника фонду „Чіріклі“ було включено у робочу групу „Співпраця ромських жінок з питань охорони здоров'я“.

Статус міжнародної організації, який ми отримали наприкінці 2004 року, зобов'язує наш фонд працювати наполегливо і професійно.

І нині впевнено можемо сказати, що у нинішніх ромських жінок й справді починають „виростати крила“...

Валентина Опаленик

Юлія Кондур (в центрі) на конференції у Києві разом з Іваном Матюшенком (зліва) та Артуром Гомоновим.

Сім'я Богословських – Шукар –

Ую велику родину добре знають у Києві. Ще б пак! Вона – частина столичної інтелігенції, яка несе в собі неабиякий духовний та інтелектуальний потенціал.

Глава сім'ї – Михайло Васильович Богословський – директор відомої в Україні компанії „Універсал 2003“. До всього займається великою громадською роботою. Не так давно він був обраний на посаду президента Всеукраїнської правозахисної організації „Чачіне“ („Правдивий захист“).

Михайло Васильович, який наступного року відзначить свій полудень віку, так би мовити, мозковий центр родини. А берегиною сімейного вогнища є, звичайно, як і в кожній ромській сім'ї, –

дружина. Людмила Євгенівна, як і чоловік, народилася в Києві і все життя прожила тут. Побралися вони з Михайлом Васильовичем молодими. Ось і мають тепер трьох уже дорослих дітей – двох доньок, напрочуд гарних, розумних і талановитих, як і їх мама, а ще й сина, молодшого – шістнадцятирічного Володю, який цієї весни закінчив Київську ЗОШ № 237, а недавно успішно склав іспити в Академію внутрішніх справ України і благополучно став її першокурсником.

Окремо хочеться розповісти про двох доньок подружжя Богословських, доля яких підтверджує відому істину: якщо в сім'ї розуміють, що сучасна молода жінка – це не лише добре вихована та гарна

жінка, що має свій стиль, а і високоосвічена людина, за плечима якої – вуз, завдяки чому вона одержала хорошу спеціальність і сучасну, потрібну їй і державі роботу, то вона користується величезним авторитетом як у своїх колег, так і у всіх, з ким спілкується і з ким має справу.

Саме такими і є Лідія та Жанна Богословські – витончені красуні, які здобули повну середню, а потім і вищу освіту й працюють за фахом.

Так, Лідія Михайлівна у 2000 році закінчила Мистецький коледж художнього моделювання та дизайну, здобувши кваліфікацію дизайнера одягу та аксесуарів (модельєра), але на цьому не зупинилася. Через шість років вона

Жанна Богословська

Взіршева родина

фамілія Богословських

поступила у вищий навчальний заклад – Київський університет ринкових відносин на відділ „Правознавство”. Як і мріяла, молода киянка стала спеціалістом права, юристом і працює наразі за фахом на одному зі столичних підприємств.

Жанна Михайлівна, яка на три роки старша за сестру Лідію, по закінченні Київської загально-освітньої школи № 237, у вересні 2001 року поступила у той же Київський університет ринкових відносин, також на факультет „Правознавство”. На третьому курсі була нагороджена дипломом за перемогу в підсумковій студентській науково-практичній конференції „Політичний та економічний виміри розвитку

України в контексті процесу світової глобалізації та цілей тисячоліття” з правознавчого напрямку.

Жанна ще й має хист до журналістики: постійно друкувалася в щотижневій газеті, яку випускає університет, – на різні теми: політика, економіка, право, а ще й поезія.

Три місяці переддипломної практики за направленням вузу Жанна проходила в юридичному департаменті Українського комітету Міжнародної торгової палати (УНК МТП), а в липні цього ж 2006 року успішно закінчила Київський університет ринкових відносин. З нинішнього січня молода жінка працює в Постійно діючому третейському суді при

Всеукраїнській громадській організації „Український правовий союз”, на посаді помічника голови цієї установи.

Ось така чудова ромська сім'я живе в Києві. І, звичайно, всі жінки цієї родини – і мати Людмила Євгенівна, і обидві доньки-юристи Лідія та Жанна – прекрасні помічниці главі сімейства Михайлові Васильовичу Богословському в його громадській роботі у правозахисній організації „Чачіпе”.

До всього додамо, що сім'я Богословських – дуже дружна, вони часто, як тільки дозволяє робота, збираються разом, відпочивають на лоні природи, про що свідчать і ці „літні” фотографії...

Тамара Маковецька

Родина Богословських у повному складі. Зліва направо: Людмила Євгенівна, Жанна Михайлівна, Лідія Михайлівна, Михайло Васильович та Володимир.

Мої мрії здійснюються

Міyre гіндора пгердьон

За останнє десятиріччя життя нашої країни дуже змінилося. Змінюється вигляд міст і сіл, змінюються й самі люди і серед них й ми, роми. Нас уже не задовольняє те, що є: ми мріємо про іншу долю як для себе, так і для своїх дітей. А сама молодь уже прагне більшого: здобуває професію, хоче вчитися, працювати за спеціальністю. І багато хто з наших жінок-матерів, які в ромських сім'ях, як правило, й займаються вихованням, спрямовують своїх дітей саме на це. Наше товариство „Бахталі ромні“ („Щасливі жінки“), яке діє вже три роки, з травня 2004, підтримують їх у цьому. Весь цей час ми працювали над двома проектами „Благодійна перукарня“ і проект з просвітницької діяльності за фінансової підтримки Карпатського фонду та Міжнародного фонду „Демократичні гранти“.

За першим проектом ромська молодь здобувала професію. У рамках другого – працівники товариства також проводили плідну роботу – надавали безкоштовну юридичну допомогу – консультації, роз'яснення, допомагали оформлювати необхідні документи, писати заяви, заповнювати анкети тощо. Проводилися тренінги з юридичних, медичних та соціальних питань. І тут неоцінимою була робота юриста Федора Михайловича Косюка й лікаря-терапевта Ілони Ласлівни Любки. Мені як голові товариства допомагали й наші ромські активісти, й серед них Ержибет Ласлівна Говді, Ганна Олександрівна Дюрі, які мають величезний життєвий досвід і можуть багато чого підказати.

Завдяки просвітницькій роботі організації, в районі майже всі роми отримують соціальну допомогу, пенсію, набагато менше стало правопорушень, адже ми постійно

проводимо роз'яснення серед молоді.

У наших Великих Ком'ятах – 480 сімей, в яких є діти – маленькі, підлітки й вже юнацького віку. Багато хто з них навчається в школі, і вчатьсЯ добре.

У мене самої двоє дітей. Хлопці навчаються у Великоком'ятській загальноосвітній школі. Петро – вже старшокласник, мріє стати майстром з ремонту машин. Ласло на рік молодший, відвідує спортивну секцію з вільної боротьби. На обласних змаганнях у Хусті посів третє місце, виступав на змаганнях у Львові, де став сьомим. Я – щаслива мама, діти мене радують: хлопці здібні, вчатьсЯ добре, кожен прагне домогтисЯ чогось у житті, та й мені багато в чому допомагають.

Сама я навчаюся заочно на 4 курсі факультету суспільних наук Ужгородського національного університету. Після його закінчення

хочу поступити ще на один факультет – юридичний, щоб глибоко вивчити правознавство, бо з ранньої юності маю велику мрію – стати юристом і працювати за фахом.

Господь подарував мені велике сімейне щастя: добре живемо з чоловіком Петром Юрійовичем, у сім'ї лад, спокій, взаєморозуміння, – все, про що мріє кожна жінка. Родина наша величенька – мама, батько, сестра, двоє племінників, ще й онучка сестри – п'ятирічна Альбінка, наша загальна улюбленниця.

Наше громадське товариство не даремно називається „Бахталі ромні“, – ми хочемо, щоб усі ромські жінки були щасливими, і стараємось допомогти їм у їхніх прагненнях, наскільки це можливо.

Ольга Бумбі,
голова товариства „Бахталі ромні“,
с.Великі Ком'яти
Виноградівського району

Ромське щастя Луїзи

Романі бахт ла Луїзако

Вона народилася навесні у звичайній ромській сім'ї, дуже схожа на тата. Батько, Азіс Фаясович, походив з відомої плащунської родини, що колись прикочувала на Україну з міста Баку й мала персидські корені. Не відразу в Макіївці знайшлася йому доля, та коли побачив красуню Раїсу, зрозумів, що саме це і є його циганське щастя. Дружина народила Азісу трьох синів та трьох дочок, але з таким багатством нелегко було прожити, тим більше, що оселі власної родини не мала.

Застудившись під час будівництва хатини, рано пішов із життя батько, залишивши молоду ще дружину з дітьми. Як жити далі — Раїса не знала. Але ще змалку вона спостерігала за мамою, яка ворожила людям, і згодом це стало її хлібом теж.

Луїза була третьою дитиною, і старшою з дівчаток, тому з мамою на заробітки ходили молодші діти, а вона більше опікувалася порядком у домі. Худесеньке та невгамовне дівчатко виявило залізний характер. Росла Луїза не дуже слухняною, хоча й поважала батьків. Наполягаючи на своєму, вона навіть інколи виходила... через вікно, вибиваючи шибки... Допитливій дівчинці все було цікаво, і, маючи від природи гарний слух та голос, незабаром опинилася в місцевому Будинку культури. Там зразу помітили „Джельсоміно“ у картатому ромському вбранні, і невдовзі Луїза Сухомлін уже виступала в концертах, які проходили раніше на шахтах, у підшефних колгоспах та у скверах міста. Виступала під сценічним прізвиськом Жемчужна.

Коли прийшов час замислитися над майбутнім, вона вже мала досвід співачки, — звичайно, й культосвітнє училище. Працювала у Будинку культури, вела вокальний дитячий гурток, займалася культурно-масовою роботою. Там, у Будинку культури, Луїза зустріла і майбутнього чоловіка — Валерія, який теж був музикантом. Згодом з'явився власний колектив, працю-

вали на весіллях та інших вечірках.

Театр циганської пісні „Шатриця“ заснували у 1994 році, це був колектив родичів та однодумців. Любити те, що ти робиш, — це велике щастя. А ромська пісня співається душею і лине до інших сердець.

Наступний етап у житті — Донецьке обласне культурно-просвітнє товариство ромських жінок „Мірікля“. Тут Луїза Сухомлін-Жемчужна — одна з засновниць та заступник голови товариства.

А коли маєш високу мету, незабаром розумієш, що не вистачає інформації та фаху. Так на шляху співачки з'явився Макіївський економіко-гуманітарний інститут, спеціальність — соціологія. Тепер часу обмаль, але все, що відбувається у її житті, і є щастя. Це різноманітна діяльність товариства „Мірікля“ — захист прав ромів, просвітницька робота з ромськими жінками, вивчення народних звичаїв і традицій та збирання фольклору, дитяча школа-студія „Кхаморо“ та багато іншого. І, звичайно, концерти, концерти, концерти... Серед них — різноманітні фестивалі, корпоративні

вечірки, авторські виступи, участь у телевізійних передачах та на радіо.

У мамі-Луїзі тепер є надійна підтримка: підросла у родині ще одна співачка та красуня — донька Крістіна. Вона — студентка другого курсу музичного училища, лауреат багатьох конкурсів та фестивалів, брала участь у телепрограмі „Шанс“, про що ми розповідали у другому номері журналу „Мірікля“. Портрет молодої співачки красувався на його обкладинці. Висока оцінка фахівцями здібностей та досягнень Крістіни — що може бути приємнішим для матері? Музична родина живе спільними інтересами. Нещодавно побудована на власному подвір'ї студія стала у пригоді всім друзям-музикантам та дитячій школі „Кхаморо“.

„Ромське щастя“ Луїзи „зроблено“ її руками, її серцем, підтримано родиною, друзями і, як вільна кочова пісня, розправляє крила над нами, хто живе поруч із цією незвичайно-звичайною ромською жінкою.

Щастя тобі, Луїзо!

Наталія Варакута,
голова Донецького обласного
товариства „Мірікля“

„Сонечко” пестило

«Кхаморо» татярлас

Канікули... Як організувати для дітей добрий і корисний відпочинок — це питання хвилювало на початку літа не тільки батьків, а й дирекцію кожної школи Закарпаття. Особливо це стосувалося учнів молодших класів. Деяким поталанило відпочити у дитячих таборах на березі моря, іншим — у таборах праці та відпочинку. Але більшість дітей залишалася вдома. Та це не завадило їм добре провести час. Адже при багатьох школах Закарпатської області діяли табори відпочинку. Між іншим, дітям там дуже сподобалося, оскільки проводилися різні заходи, екскурсії, спортивні змагання, а ввечері вони йшли додому й весь час перебували під наглядом батьків.

В одному з таких шкільних таборів „Сонечко”, що діяв при Ужгородській ЗОШ № 20, мені довелося побувати. Тут я зустрілася й поспілкувалася з начальником табору, вихователями, кухарями, дітьми.

Ось що розповіла начальник табору „Сонечко” Ольга Іванівна Горняк: „Цього року табір розпочав свою роботу 4 червня. Тривалість відпочинку — 18 днів. Усього було дві зміни, бо в останній місяць літа школу закрили на ремонт. В одній зміні відпочивало 180 дітей. Учні були розподілені на 6 груп по 30 чоловік. За кожною групою ми закріпили „свою” виховательку.

Крім того, з дітьми зранку займався фізрук, їх оглядав лікар, тричі на день вони харчувалися у шкільній їдальні, завідувача якою Лідія Михайлівна Мішко разом із кухарями готували якісну й калорійну їжу. У меню входили різноманітні соки, фрукти — банани, яблука, вишні, черешні, полуниця. Улюблені страви дітей — це чудовий борщ, голубці, рикот-крумплі, пельмені, молочні страви тощо.

У табір запрошували працівників правоохоронних органів, які проводили з дітьми бесіду, як поводити себе на вулиці, як переходити дорогу, знайомили з

НАС НА КАНІКУЛАХ

амен пре канікули

деякими дорожніми знаками та ін. Підліткам було дуже цікаво, вони наперебій задавали питання і чекали на ґрунтовні відповіді”.

Організовувалися в таборі змагання між загонами з футболу, баскетболу, шахів, шашок. А ще тут проводилися конкурси між дівчатами – „На кращу зачіску”, „Міс табору” та інші. Відвідували учні дитячу бібліотеку, де з ними проводилися тематичні читання. Побували діти й на виставі у драмтеатрі, у краєзнавчому, художньому та етнографічному музеях. Закриття кожної зміни відбувалося біля вогнища в лісі у мікрорайоні Шахта, що поблизу табору „Сонечко”.

Серед відпочиваючих було чимало дітей ромської національності – із загальноосвітніх шкіл № 20, № 14 й ті, що вчать при дитсадку „Ялинка”. Серед них – Сніжана Віраг, Олександр Човка, Степан Рустамов, Сашко Селеш, Едуард Шугар, Саманта Пап, Едік Адам, Вандам Пап, Діана Сурмай, Настя Селеш, Сімона Шивак та інші. Діти чисті, акуратні. Учнів молодших класів кожного дня приводили батьки, а старші самі приходили. Всі вони почувалися добре, поводитися чемно, брали участь у всіх заходах, вигравали призи...

...Спостерігаю таку картину. Дітвора збирається на спортивному майданчику, де фізрук проводить зарядку (на фото Едік Шугар, другокласник ЗОШ № 20), яку всі роблять із задоволенням. Далі поспішають у їдальню, сідають за столи, з апетитом смакують їжу, яку їм приготували кухарі. Після сніданку діти біжать на майданчик, де знаходяться різні тренажери і гойдалки. Об 11 годині всі стають у шеренги – кожен у свою групу і з вихователями відправляються у драмтеатр на виставу. Після смачного обіду знову проводяться цікаві заходи.

Діти були задоволені: вони провели канікули весело.

Деякі моменти з їхнього відпочинку я зафіксувала на фото.

Валентина Ткаченко

ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЄ. СПАС

У церковному календарі день 19 (6) серпня позначено як світле Преображення Господнє, або Другий Великий Спас. Це свято звеличує дивовижну подію з життя Ісуса Христа – його преображення. За євангельськими оповідями, Ісус Христос узяв трьох апостолів – своїх учнів – Петра, Якова й Івана і вийшов з ними на гору Тавор. І тут під час молитви Ісус відслонює перед ними промінчик Свого Божества.

«І Він перед ними преобразився: обличчя Його засіяло, як сонце, а одежа побіліла наче світло. Біля них з'явилися старозавітні пророки Мойсей та Ілля, і розмовляли з Ним».

Вражений побаченням, Петро запропонував було поставити три шатрі, та саме в цю мить хмара ясна заслонила їх і почувся їм голос із небес: «Це Син Мій улюблений, що Його Я влюбав. Його слухайтеся». Попадавши з переляку долілиць, учні звелися, заспокоєні Ісусом, і не побачили довкола нікого, крім учителя, Який наказав їм нікому не розповідати про побачене до Його Воскресіння.

Так апостоли стали першими свідками слави Христової. А св. Євангеліст Іван із захопленням писав у своїй Євангелії: «І ми славу його бачили – славу Єдинородного від Отця, благодаттю та істиною сповненого».

У народі це свято ще називають яблучним Спасом, бо тої пори саме визрівали яблука, а також груші, які несли у церкву освячувати. Цей день був немовби вершиною радості селянина з плодів своєї праці. Кожен вважав за обов'язок віднести до церкви на посвяту все, що подарувала природа, – овочі, фрукти, гриби, мед у стільниках, жмутики колосся і пшениці. Брали в кошики й лікарські рослини. «Діва Марія, – казали, – ці трави сіяла, а Спас поливав – нам на поміч давав». Спасівський букет зберігали як ліки цілу зиму. З чорнобривців робили купелі для немовлят.

З цим днем пов'язувалися і всілякі вірування. Одне з них – їсти

Преображення Господнє. Кін. XIV – поч. XV ст.
Ікона з Вільшаниці на Львівщині.

до Спаса яблука не можна, особливо жінкам, в яких помирали діти. «Як у раю Божої мати Марія роздає дітям золоті яблучка, тим не дає, чия мати їла яблука до Спаса».

Посвяченими плодами люди обмінювалися, бажаючи одне одному здоров'я, добра й достатку.

Кожен обов'язково мав з'їсти шматочок свяченого яблука – так за традицією починався святковий обід.

Живе й донині народна традиція. Вірмо їй і дотримуймося, бо живить вона наші душі щирістю і добром.

«Мені важко переповідати пережите...»

«Манге пгарес те розпенав пало джівіпе...»

Явка Тирпак – одна з тих, на чию долю випали всі негаразди, поневіряння й страждання, які перенесло її покоління. І, як вона сказала під час зустрічі: «Мені трудно переповідати бачене... Однак, якщо ви хочете, щоб про це знала молодь, то переповім, бо затилилася мені страшна картина пережитого». І від Явки Тирпак ми дізналися про тяжкі роки її життя й ту мужність, що вона проявила і повернулася до звичайного життя, яке Господь Бог продовжив їй за усі її невинні страждання і несправедливі вироки.

Народилася Явка у селі Вишня Грабівниця, що на Закарпатті. Батьки були словацькими ромами. Невдовзі родина переїхала у Сваляву, бо мати дівчинки вдруге вийшла заміж – за українського хлопця й узяла прізвище Цубера. Діти ж залишилися на прізвищі матері – Тирпак. Одруження сільської жінки з місцевим українцем призвело до надзвичайної ситуації й неординарного факту в дитинстві Явки, який навіть був зафіксований в енциклопедичному виданні «Історія міст і сіл Української РСР. Закарпатська область», що вийшов у світ 1969 р. у Києві: «Фашистська окупація принесла свалявцям нові злидні... Українця А.Цубера, який одружився з циганкою, жандарм вигнав у негоду з хати у циганський табір, де бідняк мусив копати землянку й жити там у жорстоких умовах з 7 дітьми».

Це – про батьків Явки.

Під час Другої світової війни у 1943 році ромський табір у Сваляві фашисти готували до евакуації у концтабори Німеччини. Його було обнесено колючим дротом, і нікого звідти не випускали, бо у таборі спалахнула епідемія тифу. Біля виходу чергувала машина, яка вивозила мертвих на кладовище. Ось як про це говорила Явка: «Захворіла на тифус. Моє волосся, чорне, хвилясте, довге, якому заздрили подружки, відрізали, а голову поголили. Та ще й мене

побили до того ж. Після тої біди пам'ять стала такою «м'якою», що губила не те, що імена. Сорок і один тиждень у гарячці й мареннях провела у Берегівській тифусовій лікарні... Коли вже почала приходити до себе, поверталася пам'ять. Наразі в голову не все приходить із пережитого».

Явка трохи замислилася, тяжко видихнула й додала: «Скажу вам по щирості, мабуть, ото Господь так вчинив, щоби не винищили весь табір. Тифус врятував ромів від спалення у концтаборах, бо інакше вивезли б усіх у Німеччину, звідки мало хто повертався. Просто німці та пір'яники (жандарми) боялися подальшого зараження».

Брат Явки Василь пішов добровольцем на фронт у лави Радянської Армії. У неї збереглося кілька листів-трикутників, які він надіслав з фронту. Тільки у 1981 р. мати – Пелагея Андріївна Цубера отримала довідку, що її син менше, ніж за місяць до закінчення війни – у квітні 1945 року – пропав безвісти.

Відразу після визволення Закарпаття Явка пішла працювати у військовий шпиталь Мукачеве та за спроби винести залишки продуктів харчування для своєї сім'ї з території шпиталю їй було затримано, засуджено військовим трибуналом на 10 років позбавлення волі й відправлено у Сибір.

Саме там, на території Красноярського краю, у таборах ГУЛАГу, вона в холоді й голоді тяжко відпрацювала усі 10 років. На щастя, вижила, що вдалося не кожному з тих, хто потрапляв у ці жорстокі умови, не придатні для життя.

Повернувшись додому, Явка Тирпак вийшла заміж, однак власних дітей не мала, тому вирішила взяти на виховання маленького сироту. Доглядала, раділа його успіхам у школі. Хлопчик зростав добрим і слухняним. Була щаслива, коли він одружився й з'явилися внуки. Та біда знову прийшла зненацька: В'ячеслав поїхав на заробітки й не повернувся.

Вбита горем Явка плаче, переживає, здоров'я її погіршується, маленької пенсії не вистачає на лікування. Однак вона вірить, що син повернеться. Самотність гнітить її душу. Навідується до неї лише її внук. Він уже одружений, має свою сім'ю, як може, допомагає бабусі. А вона радіє всім, хто до неї заходить.

Щиро розповідала старенька жінка й показувала листи-трикутники від брата Василя, тільки бідкалася, що здоров'я погіршується. Й не дивно: вона ж пережила Голокост, в'язницю, концтабір.

Я слухала її неймовірно важку і гірку сповідь, а в голові роїлися думки: як могла така тендітна, змарніла, виснажена непосильним тягарем бід жінка знайти в собі мужність і силу, щоб вистояти, повернутися в русло звичайного життя. Мабуть, є невидимі небесні сили, які додають їй оптимізму і продовжують її роки, втрачені через Голокост, а ще – через несправедливе ставлення до ромської жінки.

Хай щастить вам, Явко! Здоров'я і благополуччя.

Волика Опаленик

Мусимо підняти інтелектуальний рівень

У місті Новомосковськ Дніпропетровської області минулого року була заснована міська жіноча організація „Кале якго” („Чорні очі”), яка захищає права ромок. Засновником її стала автор цієї замітки.

У нашому місті мешкають кілька тисяч ромів, з яких більша половина – жінки та діти. Як ми знаємо, ромські

жінки найменше захищені у нашому суспільстві: вони не закінчують середню школу, матеріально майже не забезпечені, багатодітні, не мають можливості придбати навіть ліки ні собі, ні дитині.

Діти в ромських сім'ях ідуть до школи не підготовленими до навчання. Неабияку роль тут відіграє і фінансове становище батьків, у яких зазвичай немає коштів на придбання шкільної форми, теплого одягу, зошитів тощо. Деякі підлітки вперше сідають за парти лише в 11-13 років, провчаться рік-два і кидають школу, не маючи можливості продовжити навчання. Та є й такі, котрі, незважаючи на всі складнощі, все ж таки закінчують 9-11 класів і здобувають

необхідний рівень знань. Це неабияка заслуга самої дитини. Тому тим, хто хоче продовжувати навчання в середніх або вищих закладах, але не має фінансової підтримки ні від батьків, ані держави, треба приділяти особливу увагу.

Отже, основна проблема – освіта. Вважаю, що на підняття культурного та інтелектуального рівня нашому народу потрібно спрямувати всі сили. Якщо ми наразі не приділимо уваги освіті, то так і будуть ромські діти сидіти в спеціальних класах або на задніх партах. Наша організація ставить цю проблему на перше місце.

*Ярослава Булах,
м.Новомосковськ
Дніпропетровської області*

Розвінчаймо негативний образ

Ідея створення ромської організації в місті Чернігів виношувалася довго. Наше життя, наш час диктували необхідність згуртування ромів, створення робочого ядра для втілення наших ідей, вирішення проблем і, нарешті, встановлення дружніх контактів з ромами інших регіонів та держав.

Усю роботу з розробки Статуту і реєстрації було покладено на мене. А згодом почалися пошуки друзів, однодумців, лідерів, які мали в громадській роботі якийсь досвід і хотіли б ним поділитися, адже ромський рух в Україні тільки починався... Було безліч дзвінків, запитань, розчарувань.

Доля та наші пошуки звели нас із чудовою людиною і талановитим організатором – керівником Закарпатської організації „Романі Яг” Аладаром Адамом. Ця енергійна людина, яка не знає втоми, заряджала нас своєю енергією, надихала на творчу роботу. А насамперед, щиро готова була поділитися досвідом своєї роботи.

За роки діяльності ромського товариства „Неве рома” добре

себе показав національний вокально-хореографічний ансамбль з однойменною назвою, який брав участь у більшості міських та обласних святах, інших заходах. Наразі він поповнився молоддю, має іншого керівника, а його учасники мріють про професійну діяльність. Його солістками є Лілія Іванова та улюблениця глядачів – школярка Ангеліна Іванова.

Напрями розвитку та діяльності НКТ „Неве рома” диктує час та життя. Кожного дня виникають нові проблеми, що стосуються як діточок, так і ромів середнього й похилого віку, які потрібно вирішувати.

Мабуть, через те, що керівник організації – юрист, адвокат-практик, робота з правового захисту ромів, яка почалася відразу після закінчення вузу, тепер є одним із головних пріоритетів діяльності всієї організації. Адже й досі роми в Україні є найнезахищенішою і потерпаючою від свавілля міліцейських чиновників (і не тільки) частиною населення. Багато зроблено, та ще більше треба зробити.

Бажаю ромським жінкам активніше боротися за свої права, а молодим дівчатам – тягнутися до

освіти – як юридичної, так й іншої.

Дуже хочеться також, щоб усі ромські діти навчалися, і не тільки в середніх школах, а й у вузах, щоб кожен мав хорошу роботу чи власну справу, добре житло, надії на майбутнє.

Усі ми загальними зусиллями – своїм життям, діями і поведінкою – маємо розвінчати, нарешті, той негативний образ, який панує в уяві значної частини неромів.

*Марія Іванова,
президент Чернігівського НКТ
„Неве рома”, юрист*

Запрошує ресторан "Романі Яг"

"Романі Яг" — перший в Україні ромський ресторан з національною кухнею, ромською музикою, ромським інтер'єром, у який внесено елементи національного колориту.

Над воротами, при вході на територію ресторану, височить оригінальна вивіска у вигляді колеса, яке є символом ромського герба. У ресторані два зали: загальний і VIP-зал.

Загальна зала ресторану розрахована на вісімдесят посадкових місць; VIP-зал призначений для урочистих подій. На території закладу є затишна альтанка, мальовничий фонтан у національному стилі.

Господиня ресторану та його власник — Лілі Євгенівна Адам.

Поруч із рестораном розташований готель на сім комфортабельних номерів.

Гостинно запрошуємо ужгородців та гостей міста відвідати вишуканий заклад, скуштувати національні страви, послухати ромську музику, відчувати себе у середовищі національного ромського життя.

На затишному подвір'ї

Зовнішній вигляд ресторану "Романі Яг"

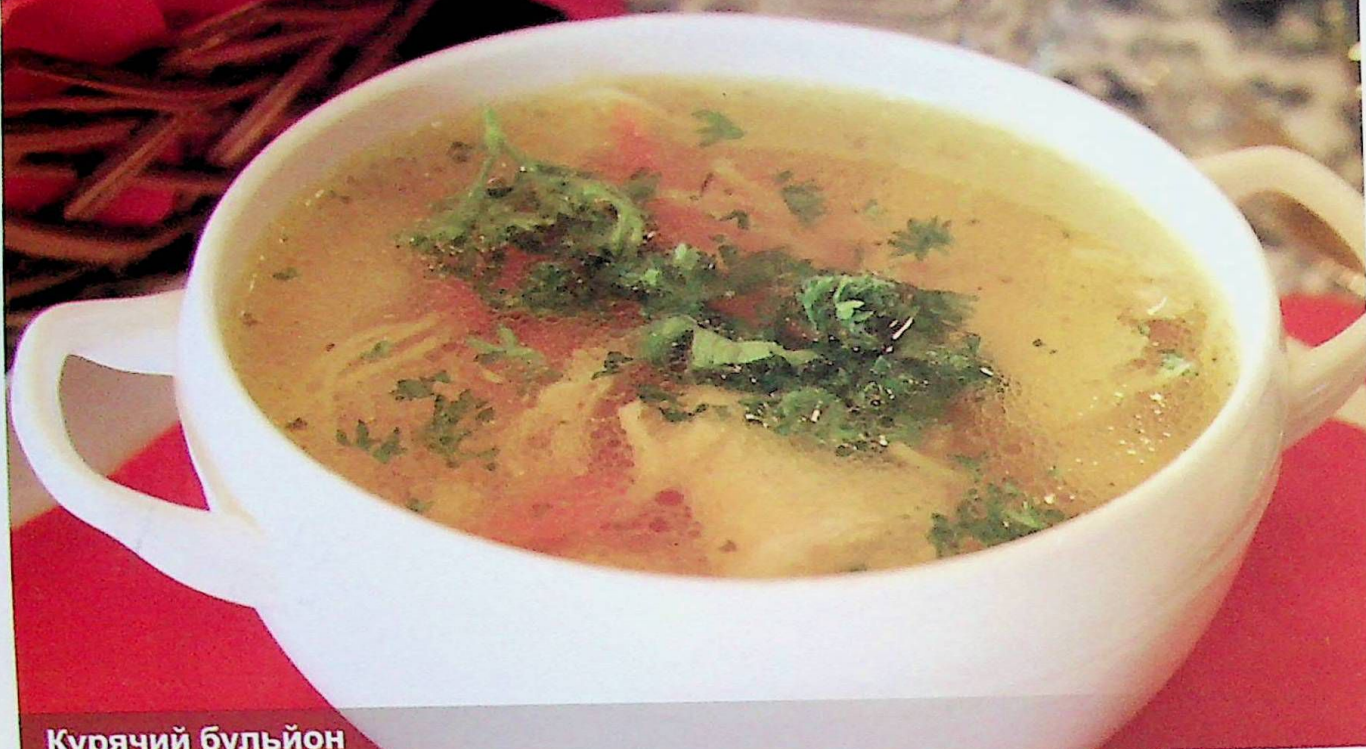

Офіціант Василь Давид бере замовлення у перших відвідувачів

Музичний ансамбль "Романі Яг" (керівник Аладар Адам)

Ромські страви

Курячий бульйон

Котлети по-ромськи

Суп з галушками

“Пацали”

Загальна зала ресторану

VIP-зал

Ось вони - молоді працівник ресторану "Романі Яг"

Талановита співачка і красуня

Талановито гіляторка ай ві шукар

Струнка, кароока, з чорною довгою косою 19-річна Неллі завітала зі своїм батьком у редакцію журналу "Мірікля". Тато Неллі – Іван Євгенович з потомствених ромів-музикантів Адамів. Його батько Євген Адам був старостою ромського табору на Мочарі (мікрорайон Шахта) і дуже добре грав на скрипці. Мав 8 дітей – шість синів і дві доньки. Свої музичні здібності передав усім синам. Іван був шостою дитиною у сім'ї. З дитячих років відчував ритм музики, яка постійно лунала в домі, і тихенько наспівував. Однак з усіх музичних інструментів йому найбільше подобалося грати на барабані. Самотужки освоїв цю професію і став класним спеціалістом. Має трьох синів і наймолодшу дочку Неллі. Сини не стали музикантами, а от улюблениця тата успадкувала від родини Адамів чудовий голос і слух. Подорожуючи з концертами, Іван Євгенович часто брав школярку Неллі з собою, де вона співала на концертах. Глядачі з захопленням сприймали її виступи.

Навчаючись у ЗОШ №13, Неллі Адам з семи років ходила в Ужгородську музичну школу мистецтв на бальні танці. Вчилася там 7 років і паралельно оволодівала музичною грамотою та співом на вокальному відділенні. По закінченні музичної школи мистецтв отримала свідоцтво виконавиці бальних танців. Часто брала участь у виступах шкільної самодіяльності.

12-тирічною дівчинкою Неллі стала солісткою ансамблю "Папджаз", яким керує Віллі Пап-старший. Виконувала народні пісні ромською, українською, російською, словацькою, угорською мовами. Брала участь у ромських фестивалях у Москві, Словаччині, Польщі, Угорщині й виступала у багатьох містах України. Коли приїжджав з робочим візитом на Закарпаття

посол Угорщини, то співала для нього під час зустрічі з місцевими мешканцями в Ужгородській філармонії й краєзнавчому музеї.

- Пані Неллі, чим займаєтеся у даний час і які ваші плани на майбутнє?

- Наразі готуюся стати

солісткою у музичному колективі, яким керує Аладар Адам. Взагалі, хочу співати професійно й продовжувати вчитися музичній грамоті в Ужгородському музучилищі. Сподіваюся, що мої мрії збудуться, адже вчитися ніколи не пізно.

Волика Опаленик

Її скрипка співала й плакала

Лаке е лавута гілявелас ай ровелас

У кожного народу є особистості, пам'ять про яких живе у віках. Ця чарівна й витончена жінка, яка віртуозно володіла одним із найскладніших музичних інструментів – скрипкою, успавила відразу кілька культур – ромську, угорську, австрійську, а, може, й словацьку. Відомо про неї небагато. Але й того, що відомо, достатньо, аби вважати цю першу ромську жінку-скрипачку, композитора-аранжувальника і талановитого організатора власного струнного оркестру унікальною.

В її долі чимало загадок, які „сховалися” під товстим шаром трьох століть, але для істориків немає нічого неможливого. Своєю копійкою пошуковою працею вони вже висвітлили деякі темні „плями”. Ось як словацький вчений-етнограф Емілія Горватова з її монументальною книгою „Цигани Словаччини” або ж англійський історик Ангус Фрезер у не менш солідній праці „Цигани”, які пролипи світло на життя й творчість славетної Цінки Панни, музиканта-віртуоза, чарівної жінки, до речі, дворянки за походженням (титолом було наділено ще діда).

Саме так, її звали – Цінка Панна. Як пишуть вищезгадані дослідники її творчості, Панна належала до знаного в Австро-Угорщині роду – династії відомих ромських музикантів. Її дід Цігане служив при дворі Ференца Ракоці II і після поразки антигабсбурзької визвольної війни угорського народу (1703-1711 рр.) супроводжував його у вигнання до Туреччини. Будучи популярним інтерпретатором багатьох творів відомих на той час композиторів та музикантів, він і сам писав музику. Так, саме Цігане вважається автором відомого „Маршу Ракоці”. Щоправда, сучасні музикознавці приписують авторство цього твору його талановитій внучці... Є й інші версії. Можливо, колись істина спливе на поверхню...

Майбутня скрипачка народилася у Словаччині, в селі Слане (Гемерщина), звідси її гарне слов'янське ім'я Панна. Ще в ранньому дитинстві вона полюбила музику, наспівувала популярні пісні, було артистичною й мріяла вчитися: не завжди підтверджується прислів'я про те, що природа спочиває на дітях (чи онуках...) видатних людей. Панні, без сумніву, передовся талант діда. На жаль, історія не зберегла відомостей про її батьків, та ім'я поміщика Яна Лані, на землях якого довгий час жив рід Цінка, вона зберегла (такі парадокси трапляються). Та й треба віддати данину цьому панові: він помітив музичні здібності

дев'ятирічної дівчинки і послав її вчитися музиці, а точніше – грі на скрипці у місто Рожняву, яке славилось своїми талановитими ромськими музикантами.

Через кілька років Панна настільки оволоділа цим чудовим музичним інструментом, її смичок так натхненно літав по струнах і гра викликала таке захоплення, що її почали запрошувати на великосвітські бали – грати. До того ж, Панна Цінка виросла в яскраву красуню, яка могла своєю вродою прикрасити будь-яке аристократичне товариство. Пізніше геніальний угорський музикант і композитор Ференц Ліст писав про неї, що молода скрипачка надала цим балам неабиякого блиску й привернула до них увагу аристократів Європи.

У 14 років Панна вийшла заміж за талановитого музиканта-басиста, який виступав разом із своїми двома братами. Панна якнайкраще доповнила своєю віртуозною грою їх маленький сімейний ансамбль. А невдовзі молода енергійна жінка, яка стала і прекрасним організатором, створила свій власний музичний колектив, у якому була у повному розумінні цього виразу першою скрипкою.

Виступали вони завжди у парадному одязі – спеціальній яскравій уніформі, їхній репертуар був напрочуд різноманітний – струнні твори композиторів того часу, народні мелодії, аранжована Панною музика її діда і, звичайно, власні пісні талановитої скрипачки. Бо ж була вона не лише аранжувальником, а й самобутнім композитором, чії твори були настільки мелодійними, гарними, своєрідними, що швидко ставали

популярними і „йшли в народ”. Адже народні пісні завжди колись мали свого автора. Нині музикознавці сперечаються, які твори належать Панні, а які – її дідові, бо ж вона їх переробляла. Так, наразі важко вже встановити авторство „Пісні трьохсот вдів”, „Смертельного танку” та інших. Деякі історики вважають Цінку Панну автором окремих угорських народних мелодій.

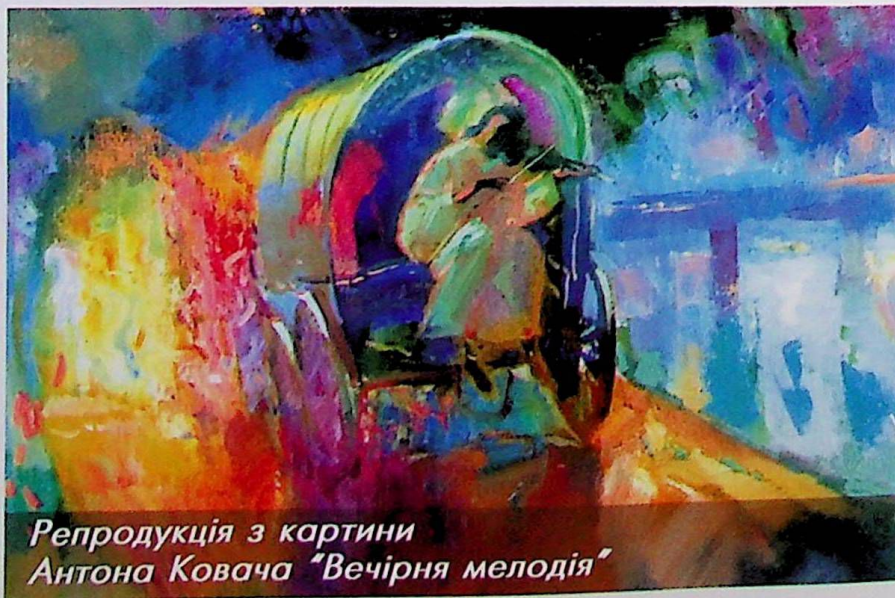
А якщо ще додати, що виконувала Цінка Панна ці та інші твори на чудовій скрипці роботи славетного італійського майстра Амати (її в нагороду за віртуозну гру подарував скрипачці граф Чаку Імре), то можна собі уявити, яке враження справляли її виступи на слухачів. Під її смичком скрипка співала й плакала, тужила й раділа, зачаровуючи тодішніх меломанів.

Слава про ансамбль Цінки Панни та її віртуозну гру сягнула далеко за межі Угорщини та Словаччини. Їх знали в Польщі, Румунії, інших країнах Європи.

На жаль, славетна жінка-музикант прожила всього 61 рік: талановиті люди мистецтва, як правило, довго не живуть, бо віддають свою творчу й життєву енергію іншим – тисячам своїм шанувальникам. Поховали її, за давнім ромським звичаєм, – разом із її скрипкою, у сценічному костюмі – чоловічому одязі, в якому вона завжди виступала. Оплакати її прийшли не лише друзі-музиканти, а й численні слухачі.

Пісні Цінки Панни живуть і досі. Більшість із них стали народними. Їх співають і грають ще й нині. А це для кожного справжнього творця – нагорода найвища.

Людмила Кудрявська

Репродукція з картини
Антон Ковача „Вечірня мелодія”

„Всі освідчення на сцені – для неї...”

«Са лако чачіпе пре сцена»

Так зізнався в одному з інтерв'ю народний артист Росії, беззмінний художній керівник театру „Ромен”, улюблениць мільйонів шанувальників романсу Микола Олексійович Сліченко. І сказав це відомий співак про свою дружину – Тамілла Суджаївну Агамірову, талановиту актрису, красуню, а для нього – Музу.

Їх сімейному союзу вже 47 років. Познайомилися вони у театрі „Ромен”, який на довгий час став їхньою другою домівкою. Тоді, в далекому 1952 році, обоє молоді артисти вже мали за плечима вищу освіту. За 2 роки до цього Тамілла Агамірова закінчила Бакинський театральний інститут. Її як відмінницю і артистку, яка подавала великі надії, направили для підвищення кваліфікації в Москву – в школу-студію МХАТ. Як розповідала пізніше Тамілла Суджаївна, на останньому курсі вона з групою естрадних артистів була на гастроліях у Свердловську. Водночас із ними там гастролював московський ромський театр „Ромен”.

„Я спускалася в готелі по сходинах, а назустріч мені піднімалася Ляля Чорна. Вона чомусь відразу звернула на мене увагу – певно, я була схожа на циганку, – зупинилася, взяла за руку, стала розпитувати. А потім раптом запросила в театр на прослуховування, порадила, до кого звернутися, який уривок прочитати. Повернувшись з гастролі, я прийшла в театр, мене прослухали і прийняли. Ну, а потім було знайомство з трупю, і я вперше побачила Миколу”.

Молодому артистові було 17, а їй – 16. Краса азербайджанської дівчини його приголомшила відразу, але зустрічатися вони почали лише через кілька років, на гастроліях у рідному місті Тамілли – в Баку. Й досі вони пам'ятають, як Микола обірвав усю клумбу з квітами, щоб подарувати їй, і його ледве не заарештував міліціонер, але зрозумів почуття хлопця і відпустив...

Напрочуд гарну, витончену, струнку, чорнооку, талановиту акторку Тамілла Агамірову полюбили тисячі глядачів театру „Ромен”, де вона пропрацювала не один десяток років. І всі ці майже півстоліття була поруч із Миколою Олексійовичем на сцені, а вдома – вона завжди берегиня сімейного вогнища, опора, соратниця, друг, дружина, матір.

До речі, зареєстрували вони свій шлюб не зразу – лише років через десять, але це не завадило їм бути міцною сім'єю, яку завжди огортала атмосфера теплоти, кохання, взаєморозуміння. А п'ять років тому вони обвінчалися.

Тамілла Суджаївна багато танцювала на сцені і одного разу ушкодила ногу, її поклали в лікарню. Микола Сліченко не залишив дружину саму – він ліг у лікарню разом із нею. Жодного разу вони не відпочивали окремо один від одного, і не мислять, як можна жити інакше. Певно, сім'я Сліченка-Агамірової – виняток з артистичних родин, хоча і в нього, і в неї завжди було чимало фанатів і фанаток...

Згодом у сім'ї народилася донька, назвали також Таміллою, хоча мама з татом її завжди звали Люлькою. Наразі у Тамілли-молодшої своя чудова сім'я: сину Євгену три з половиною роки. Тамілла закінчила вище музичне училище, потім державний інститут театального мистецтва, як і її чоловік (він за плечима має ще й консерваторію). Працювала також у театрі „Ромен”, разом із батьками, потім поїхала в Америку, вчилася, співала. Повернувшись на батьківщину, почала виступати з сольною програмою. Знялася у багатосерійному фільмі, пише сценарії. Видала книжку віршів. Двом сином Сліченків також передалися таланти батьків: молодший – музикант, виступає з різними колективами, старший навчається в Інституті імені Моріса Тереза,

займається підприємництвом. Онук – Микола Сліченко-молодший, син Тамілли, також пише вірші, навчається в театральному, веде передачу на телебаченні. Багато з телеглядачів пам'ятають його у популярному проекті „Фабрика зірок”. Він – продовжувач акторської династії Сліченків. Щасливо живуть сім'ями й сини Тамілли Суджаївни та Миколи Олексійовича.

На день народження дружини, а він у неї 21 травня, Микола Олексійович завжди дарує величезні букети бузку. Ранком цього дня вона просипається ніби в бузковому саду: він прокидається дуже рано, непомітно їде на ринок за квітами. За півстоліття кохання в цій сім'ї не зів'яло, не згасло. А можливо, ще більше розквітло, адже довгі роки, прожиті разом, тільки зміцнюють почуття, якщо, звичайно, вони справжні.

Людмила Кудрявська
(За матеріалами преси)

"Нам життєво

З історії створення організації

Кілька років тому, а саме у квітні 2004 року, десять жінок з Урюпинська, Ленінська, Волзького зібралися для того, щоб порадитися і створити свою жіночу організацію. На цьому зібранні й була створена Волгоградська обласна громадська організація із захисту прав "Конгрес ромських жінок". Головою було обрано мене – Олену Миколаївну Константинову. 7 квітня цього ж року наше товариство було зареєстровано.

На той час у мене вже був досвід громадської роботи: ще 1989 року я організувала у Волгограді ромський ансамбль "Ромале", яким керувала до 1995 року. Ансамбль складався з 15 осіб, всі молоді. Репетиції проводили де доведеться – на подвір'ї, на вулиці, у квартирі тощо. Становище поліпшилося після того, як я звернулася до директора нашого міського будинку культури. Нам виділили кімнату для репетицій, і ми працювали завзято над концертною програмою. І невдовзі почали брати участь у фольклорних фестивалях і завойовувати призи.

Великою радістю для нас була поїздка на фестиваль у Москву на Поклонну гору в 1999 році.

Цього ж року у Волгограді була створена МГО "Асоціація циган", на перше засідання якої запросили і наш колектив. Там ми зустрілися з відомими представниками ромської інтелігенції – Надією Деметр з Москви, Олександром Гороховим з Єкатеринбурга, Аладаром Адамом з Ужгорода та іншими.

Після 13-річної роботи в ромському фольклорному ансамблі мене обрали головою Волзького філіалу організації "Асоціація циган".

І закипіла робота. Почала з того, що переписала всі ромські сім'ї, познайомила з усіма, вивчила побут, поцікавилася

їхніми проблемами. Вперше в історії міста ми організували для ромських дітей новорічну ялинку, вручили дітям подарунки. Свято вийшло дуже вдалим – з концертом, з дитячою виставою. Діти веселилися і були надзвичайно задоволені. Адже вони ніколи не були учасниками такого дійства. Відзначили 8 квітня – Міжнародний день ромів та провели багато інших заходів.

У 2003 році мене обрали віцепрезидентом МГО "Асоціація

циган" по Південному округу Росії. Я почала брати участь у семінарах, конференціях, ромських з'їздах у Москві, а потім стала їздити і по всій країні. Познайомила з представниками Європейського Центру з прав ромів. А невдовзі стала координатором цього центру.

Чим частіше я виїжджала у регіони, де проживають роми, тим більше я переконувалася у тому, що ромським жінкам і дітям потрібна моральна, юридична і

необхідний контакт"

"Конгрес ромських жінок"

матеріальна допомога. Це питання можна було вирішити тільки, організувавши ромських жінок і створивши для них широку галузь ромських жіночих правозахисних організацій у містах Росії, СНД та Балтії.

Мета цієї роботи – захистити самих себе зсередини, створити позитивний образ ромської жінки, переконати громадськість поважати наш багатотраждальний народ. Адже не секрет, що жінки і діти найвразливіші у нашому суспільстві. Головним у нашій діяльності було і є – роз'яснити кожній ромській жінці її юридичні, соціальні і моральні права, спрямовуючи їхню свідомість на отримання ними та їхніми дітьми освіти і культурно-просвітній розвиток.

Світ змінюється. Та, на жаль, життя ромських жінок залишилося на рівні минулого століття: жінки, як і раніше, позбавлені своїх прав, не мають рівності з чоловіками, відчувають дискримінацію у суспільстві.

Наша організація якраз і створена для того, щоб вирішувати проблеми ромських жінок і дітей та захищати їхні права.

У червні 2005 року у м. Волзький пройшов перший жіночий правозахисний семінар, на який з'їхалися жінки з Росії, СНД та Балтії. Тренерами на семінарі були співробітники ERRC Ларрі Оломофі, Азам Байбурді, Ольга Чащихіна, Ольга Дем'ян, а як спостерігач – Нікі Торуд із Англії. На цьому семінарі обговорювалося становище ромських жінок і дітей, їхній низький рівень життя, безграмотність, дискримінація за національною ознакою, безправність і незнання своїх прав. Йшлося і про те, що чимало ромських жінок перебувають у місцях позбавлення волі, бо не знають своїх прав, а дітей сиріт, які знаходяться в дитбудинках,

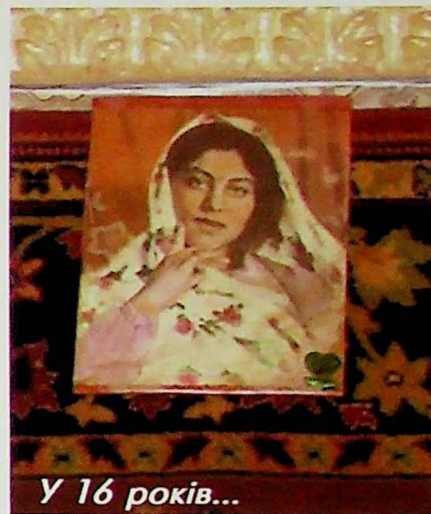
рідко хто усиновлює.

Наша організація також приділяє багато уваги цим проблемам.

У нашу організацію часто звертаються жінки з проханням отримати або відновити втрачені документи. І буває часто, що через російський бюрократизм ця процедура триває близько року. Багато жінок звертаються у нашу організацію з проханням влаштувати їх на роботу. На жаль, ми не можемо в цьому допомогти. Адже для хорошої і високооплачуваної роботи потрібна вища освіта. Чимало ромських жінок похилого віку не можуть отримати пенсію, а медичне обслуговування не на належному рівні.

Ми, ромські жінки Росії, вважаємо, що настав час російському уряду забезпечити ромську громаду правами згідно з діючою Конституцією і покінчити з дискримінацією за національною ознакою.

Що ж стосується жіночого ромського руху Росії, то він тільки

У 16 років...

починається, і ми будемо намагатися досягти щасливого майбутнього для наших дітей та онуків.

З кожним роком наша організація зростає і нині уже нараховує 275 ромських жінок. Для подальшої роботи нам життєво необхідна підтримка: контакт з усіма жінками світової співдружності.

Олена Константинова

„Чілла“ означає „зірка“

„Чілла“ — „черхень“

Чілла Бакша — тоненька, струнка молода жінка з світло-каштановим волоссям і такими ж очима — виглядала зовсім молодо і відрізнялася від свого ж фотознімка усміхненістю й жвавистію. І не дивно: цього сонячного липневого дня їй виповнилося лише 25.

Незважаючи на молодість, Чілла Іванівна має вже багато за своїми тендітними плечима: восьмирічку (Ужгородську ЗОШ № 13), середню освіту (ЗОШ № 7), шість років сімейного життя (вийшла заміж у 19), двоє дітей, дві професії...

— Так, моєму синочку Мартіну 5,5 року, а доньці Тіні — один рік і чотири місяці... Я дуже люблю дітей і рада, що їх у мене двоє. У мамі з татом я росла, на жаль, одна, а тепер у них двоє онуків, живемо всі разом у власному будинку з двох кімнат.

— Знаю, що ви вчилися у майстра Надії Михайлівни Гопко в ромській швейній майстерні, працювали в швейному цеху...

— Так, але тепер навчаюся вже іншій професії — офіціанта, разом іще з 4 дівчатами і 4 хлопцями у ресторані „Романі Яг“, який невдовзі відкриється. До нас приходить досвідчений бармен й офіціант, який колись працював у багатьох ужгородських ресторанах — „Скелі“, „Верховині“, „Закарпатті“ і „Ужгороді“, — Василь Михайлович Ореняк.

— А перша професія вам знадобилася в житті? Чи шие те, що собі та близьким?

— Я не люблю шити на себе, а ось дітям шию з задоволенням: пошила Мартіну шортики, маечку, а для доньки — пелюшки, наволочки і таке інше. Вважаю, що кожна жінка має вміти шити, взагалі щось робити руками.

— Чілла, а ким ви мріяли стати, коли були ще зовсім юною?

— Дуже хотіла бути вчителькою. Мріяла вчитися далі. Та доля розпорядилася інакше. Проте зараз дуже шкодую, що не пішла за покликом свого серця.

— А для своїх дітей чого хочете?

— Звичайно, як і кожна мати, хочу, щоб дітям було добре, щоб вони обов'язково навчалися. До речі, мій синок, незважаючи на ще юний вік, дуже любить футбол і ходить вже у дитячу спортивну секцію на стадіон „Авангард“ разом із дідусем Карлом Карловичем Бругошем. Тренер вважає, що в нього є неабиякі спортивні здібності. Хочу, щоб діти мої мали

серйозну професію у житті, але не музиканта чи танцівниці, хоча сама школяркою танцювала в ансамблі „Романі Яг“.

— Якраз із вашим іменем — „Зірка“ (якщо перекласти з угорської) і стати би танцюристкою...

— Чіллою мене назвав хресний батько — Іван Адам. А щодо зірки, то нею можна бути в будь-якій професії...

Людмила Борисова

„Сміється моє серце і плаче, ніби вітер“

„Асал мійро іло ровел бітом, сар балвал“

Не всі знають, що Ліна Костенко, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка та Літературної премії ім. Франческо Петрарки, перший лауреат премії Олени Теліги, почесний професор Національного університету „Києво-Могилянська академія“ та багатьох університетів світу, яка написала чимало творів історичного характеру (згадаймо хоча б її поему „Маруся Чурай“ та віршований історичний роман „Берестечко“), свого часу звернулася також і до ромської історії. Йдеться про поему „Циганська Муза“, присвячену першій ромській поетесі Папуші, про яку ми розповіли у першому номері нашого журналу.

Не будемо дивуватися з того, що Ліна Костенко, яку українські літературознавці називають „рятувальницею національної субстанції“, зацікавилася тою, котра вперше в історії ромів обнародувала (хоч і чужими силами) старовинні пісні у своїх записах, а також власні твори: їхня основа – суто національна, а писала вона рідною мовою.

Доля Папуші подана в поемі „Циганська муза“ на фоні долі всього ромського народу:

Ми плем'я. Ми горох.

Ми котимось по світу.

Там пригорща. Там жменя.

А кореня – ніде.

У 20-30-і роки минулого століття, про які йдеться у творі, народ цей майже весь був неграмотний. І хоча ромська інтелігенція зародилася в Європі ще у XIX столітті, освічених людей, а тим більше в гуманітарній сфері, було небагато (це не стосується музикантів, співаків чи танцюристів). Мова ромська занепадала, як і вся культура, незалежно від того, в якій країні роми жили. Так було і в Польщі, звідки Папуша родом.

Та героїня Л.Костенко, яка „виросла у лісі“, більше за все хотіла писати, самотужки вивчила алфавіт, грамоту, прислухалася до старовинних ромських пісень і сама пробувала творити. Вона рано зрозуміла, як важливо не тільки висловити в слові свої думки, свою душу, а й розповісти світові правду про свій народ, над яким завжди знущалися, в якій би країні він не кочував, на якій би землі не жив.

Душа Папуші була у стосах книг, у білому папері, у поетичних рядках. „Найперша у житті циганська поетеса“ обрала для себе дуже складний шлях: вона пішла зі свого середовища, щоб писати, щоб уславити, врешті-решт, свій народ.

Чимало болю вклала Ліна Костенко у поему „Циганська Муза“. Може, тому, що щось спільне відчувала у своїй долі і в житті першої

ромської поетеси? І чи не про неї, яку 15 років не друкували в Радянському Союзі й не давали вільно дихати, також ці рядки:

*І тільки час розсудить
цей біль недоторканий,
цей кров'ю обкипільний діалог
правоти.*

Про кого написала Л.Костенко – про Папушу чи про себе?

Одне я тільки знаю:

що нам потрібно Слово.

Як вогнище. Як доля.

Як лінія судби.

У поемі цитуються рядки першої ромської поетеси: „Сміється моє серце і плаче, ніби вітер“. Відчувається, що вони дуже близькі Ліні Костенко.

Українська поетеса, чия творчість не вкладалася в рамки радянської літератури, завжди говорила в своїй поезії правду, – у роки, коли правду говорити було небезпечно:

Циганська Муза –

викручені руки,

циганське слово –

вийнята душа...

Руки викручували свого часу (і ми дуже добре ще пам'ятаємо цей час) і в українських, і в російських Муз, саме тому, що вони своїм вільним словом несли правду. Тож про кого й ці рядки?

Вся творчість двох поетес – дуже органічна, ці поетеси ніколи і ні за яких обставин не зраджували собі, своїм принципам.

Поема „Циганська Муза“ наблизилася дві літератури – українську та ромську – одна до одної.

На основі цього твору кілька років тому випускники одного з Київських театральних вузів підготували виставу „Циганська Муза“ як дипломну роботу. Пізніше цей спектакль музично оформив відомий ромський культурний діяч, режисер, керівник ромського муздрамтеатру „Романс“ Ігор Крикунов, і ця прекрасна вистава об'їхала пів-України.

Людмила Кудрявська

Нам уже рочок!

Аменге аба берш!

Малюк відсвяткував свій перший день народження і навіть скуштував м'ясо, рибку, не кажучи вже про овочі та фрукти. Можливо, настав час переводити дитину на „сімейне меню”? Чи готовий малюк на початку другого року життя переходити на „доросле” харчування?

Андріана Тирпак свою однорічну Дженні привчає до „дорослого” меню.

У дитини вже є зубки, і вона навчилася ними пережовувати їжу, її шлунково-кишковий тракт не такий вразливий, як раніше, і може перетравлювати не тільки каші й овочеве пюре, а й більш „дорослі” продукти, адже об'єм дитячого шлунка збільшився. Малюк уже вміє запам'ятовувати їхній смак. Підростаючій дитині можна пропонувати „дорослішу” їжу.

Якщо спочатку вона вживала рідку однорідну страву, то, починаючи з 9-10 місяців, ви вже не так ретельно все перетирали і пропонували крихітці то шматок яблечка, то скоринку хліба. Раніше розтирали супчик за допомогою спеціального приладу, а в цьому віці можна вже лише трохи розім'яти овочі виделкою. Головне – врахувати, що під час переходу на „доросле” меню важливо орієнтуватися не стільки на вік дитини, скільки на її фізіологічні особливості. Кожна дитина індивідуальна: в одній до півроку з'являються чотири зуби, в іншій – і до року їх ще нема. І якщо малюк набрав повен рот їжі, посидів з нею якийсь час, а потім виплюнув, значить, ця страва йому не подобається.

Правильний раціон

Головна вимога дієтологів до їжі для дітей будь-якого віку – вона

повинна бути різноманітною і збалансованою, тобто мати для повноцінного розвитку малюка значну кількість жирів, білків, вуглеводів, мікроелементів і вітамінів. Основу раціону дітей після року, за висновками спеціалістів, мають складати продукти з великим вмістом тваринного білку (молоко і молочні продукти, м'ясо, риба, яйця). При цьому основними у харчуванні малюків повинні бути молоко і молочні продукти (300-600 г на добу). У раціон дітей ви маєте включати свіжі овочі й фрукти, картоплю, хліб, м'ясо і, знову ж таки, молоко. Кілька разів на тиждень дитині потрібно давати твердий сир (нежирних сортів), сир молочний, сметану, крупи і макарони. Дуже корисно комбінувати їжу з овочів, круп і мучних виробів з молочним сиром, тертим твердим сиром, молоком, яйцями і м'ясом.

«Доросле» меню для малюка

Сніданок повинен складатися з гарячої їжі (каша, паркий омлет), теплого пиття (чай, какао, компот) і маленького бутерброда.

Обід краще розпочати з овочевого салату. Овочі, особливо сирі, підсилюють виділення соків травлення, збуджують апетит.

Натріть їх на тертушці, заправте олією, сметаною, лимонним соком і додайте подрібнену зелень. Далі – перша страва (бульйон або суп). Друга страва – м'ясо або морська риба з гарніром. Завершити обід можна десертом із свіжих фруктів і ягід, натуральним соком або компотом. Влітку дитині можна дати шматочок кавуна або дині.

На полудень – фрукти чи сік з печивом або булочкою.

На вечерю запропонуйте малюку гарячу страву: тушковані овочі або ж кашу і тепленький чай (компот).

На ніч, якщо дитина голодна, можна дати їй склянку кефіру або йогурту. Не важливо, скільки разів на день дитина їсть – чотири або п'ять. Головне, дотримуватися режиму: малюк має їсти в один і той же час. А от „перекусів” між прийманням їжі намагайтеся уникати. Якщо ж без них не можна обійтися – дайте дитині свіжу морквину, яблуко, грушу, персик, трохи горішків. Не годуйте насилу – користі це малюку не принесе. Якщо річна дитина набуває ваги по 200 грам на місяць, вона активна і життєрадісна, значить, їжі їй вистачає.

Олена Коваль,
лікар-терапевт

Перші...

Анґлу́не...

Кроки

Від народження до першого самостійного кроку – довгий шлях. Утім, у кожної дитини він свій. Одні малюки запросто починають ходити у 8 місяців, інші ніби спеціально підтасовують до своєї першої річниці, треті – у півтора року. До певної міри на це впливає спадковість. І, як запевняють лікарі, ніякі ваші премудрості не можуть вплинути на закладену природою програму. Не хвилюйтеся, якщо ровесники вашої дитини вже ходять. Це не означає випередження у розвитку. Просто у кожної – свій час.

... Слова

Лепетати діти починають у 3-4 місяці. Спочатку вони вимовляють окремі склади: „ма“, „па“, „на“. І тільки вже до наближення року складають перші слова: як правило, дівчатка – раніше. Хлопчики – пізніше. Серед нескладних перших „мама“, „баба“, „машина“ і навіть „кран“. Щоб мова у дитини розвивалася швидко і правильно, не сюсюкайте з ним і не критикуйте її за неправильну дикцію. Просто вимовляйте слова слідом за малюком чітко, але неголосно, не перериваючи розповідь дитини. І намагайтеся багато йому читати.

*Перші кроки Артура...
Фотоетюд Валерії Габел.*

Краса і мода

Шукаріпе ай мода

Яке вбрання модне й актуальне цього сезону, цікавить майже всіх жінок. За словами відомих українських дизайнерів, цього сезону в моді свобода та смак, тому з'являється великий простір для фантазій. Якщо хочете бути оригінальними, вибирайте собі вбрання з розмаїтим вигадливим малюнком. Яскравість завжди в центрі уваги. Червоний колір – екстравагантний і безпрограшний. А традиційне поєднання червоного з чорним або білим доречно в будь-яких ситуаціях. Важливо лише правильно розподілити кольори і прикрасити вбрання аксесуарами.

Ось що зауважила відомий український дизайнер Олена Ворожбит:

- Повертається мода 60-х років, тому актуальними стануть геометричні та квіткові орнаменти.
- Мережива та рюші нині дуже модні, але з наступного сезону

почнуть поступово відходити. Це ж стосується й біжутерії: „обвішуйтеся” чим завгодно, адже наступного року цього собі не дозволите.

- Сміливо поповнюйте свій гардероб шортами, вузькими та широкими брюками, легкими корсетами та вільними футболками.

- Актуальний трикотаж – у нього можна загортатися, немов у грецьку туніку. Зручним буде льон, причому на європейський лад – неprasований. „Писк сезону” – лляна тканина з лакованим або металізованим напленням у срібних, золотих чи бронзових відтінках.

- На світські заходи краще вдягати вбрання з дорогих, але однотонних тканин.

- Акцент переноситься з одягу на взуття, сумки та аксесуари. Туфлі та мешти повинні бути кольоровими на високій платформі або великому, грубому каблучку. Таке різнобарвне взуття можна вдягати навіть під

строгу однотонну сукню, але в тон сумки, біжутерії чи пояса.

- Чим більша сумка, тим вона модніша. Вона має бути помітною здалеку.

Маски для шкіри

Жовтково-масляна

Свіжий жовток змішати з 1 ч. ложкою олії (бажано маслинової чи кукурудзяної) й нанести на шкіру обличчя пальцями, змоченими в гарячій воді. Рекомендуються для сухої шкіри.

Білково-лимонна

Білок збити до утворення стійкої піни та додати 1 ч. ложку лимонного соку. Маску нанести на обличчя на 20 хв. Така процедура робить шкіру матовою.

З дріжджів і сметани

20 г дріжджів змішати з сметаною або молоком, поки не утвориться однорідна маса. Нанести її на обличчя на 20 хв. Така маска знежирює, пом'якшує шкіру та підвищує її тонус.

З сиру та меду

Маска очищає і живить шкіру. 3 ч. ложки жирного сиру розтерти з 1 ч. ложкою рідкого квітового меду. Цю масу збити у кашці до утворення піни.

Омолоджуюча

Для омолодження шкіри рекомендується маска з тертої моркви та крохмалю. Зморшки розгладжує маска з рівних частин морквяного і лимонного соків, кисляку та рисового борошна.

Для шкіри рук

Змішують 1 жовток, 1 ч. ложку меду та 1 ст. ложку олії. Тримайте на руках 15-20 хв. і змивають теплою водою. Розтирають 2 картоплини, додають кілька крапель огіркового або лимонного соку та 2 краплі гліцерину. Накладають теплу суміш на руки й тримають 10-12 хв.

Для волосся

Для тонкого, пошкодженого волосся, яке січється й випадає, корисна суміш соків шпинату, свіжої капусти та лимона. До неї додають трохи олії і втирають у шкіру голови та впродовж усієї довжини волосся.

Бісквітно-фруктовий торт

Для приготування вам знадобиться: 4 яйця, цукор, 60 г вершкового масла, 200 г борошна, ванільний цукор, абрикоси або персики, ківі, полуниця, тертий шоколад, збиті вершки.

Розбити в миску яйця, додати цукор і поставити на парову баню. Ретельно збивати суміш протягом 15 хв. Коли вона посвітлішає, стане пінистою і буде стікати тонким струмочком, зняти суміш з вогню і збивати, доки повністю не охолоне. Після цього додати трохи борошна і розмішати. Третю частину розтопленого охолодженого масла влити в суміш. По черзі додавати борошно і масло, добре вимішувати масу. На деко постелити папір, просякнутий жиром, викласти тісто

й розрівняти.

Випікати бісквіт 10 хв. при температурі 220, поки тісто не стане світло-золотистим і пружним.

Фрукти і ягоди почистити, помити і нарізати тонкими пластинками. Вершки збити з невеличкою кількістю цукрової пудри.

Готовий бісквіт вийняти з форми, покласти зверху збиті

вершки, прикрасити фруктами і посипати тертим шоколадом.

Тефтелі з арахісом й чіпсами

Намолоти з пісної яловичини фарш. Чіпси розкришити, не відкриваючи пакет. Арахіс і цибулю потушувати. Все це додати у фарш разом із яйцем, приправити гострим соусом, перцем і сіллю. Добре перемішати, вологими руками зіпнати тефтелі й обсмажити в олії.

Цибулю очистити, вимити і, нарізавши кільцями, потушувати у вершковому маслі. Присипати борошном і злегка пасерувати. Помішуючи, влити бульйон і

вершки, довести до кипіння. Посолити й поперчити.

Тефтелі викласти в соус і близько 5 хв. тушувати на слабому вогні. Подати їх з широкою локшиною, приправленою гострим соусом. Час приготування – 45 хв.

На 4 порції: 50 г сирних чіпсів, 30 г арахісу, 1 цибулина, 500 г фаршу, 1 ст.л. соусу, 1 яйце, 500 г цибулі, 2 ст.л. олії, 1 ст.л. вершкового масла, 2 ч.л. борошна, 200 мл м'ясного бульйону, 100 мл вершків, сіль, перець.

Дієта

При виразці шлунка

До складу дієти потрібно включити вегетаріанські протерті супи з додаванням молока і вершків. М'ясо, кури, риба (нежирні сорти) – відварені й перекручені через м'ясорубку, на зразок м'ясної каші, фрикадельок, рибних кнелів. Молочні продукти: сир перетертий, солодка сметана, кисле молоко, кефір, вершки, масло, молоко. Дуже добрі для харчування рідко зварене яйце або паровий омлет. До дієти хворого можна додавати підсушений білий хліб. Потрібно виключити і не вживати капусту, щавель, шпинат, можна рекомендувати фрукти, а також солодкі компоти, киселі, креми, фруктові желе.

При гострому гастриті

При гострому гастриті перш за все необхідно прочистити шлунково-кишковий тракт. Перші 1-2 дні рекомендовано багато пити і голодувати. Далі хворого починають обережно годувати. Спочатку – рідка їжа – нежирний бульйон, проціджений слизистий суп з невеличкою кількістю вершкового масла, чай з лимоном, відвар шипшини. У подальшому в чай додають молоко, вершки, потім можна дозволити протерті каші, фруктові соки, желе, некислий кисіль, підсушений білий хліб, порізане парове м'ясо, кнелі з риби, пюре з овочів, протерті компоти.

Загадки

І жа є – наддасть ходи,
Та вмирає від води.
Хоч безноге, та прудке.
Діти, що воно таке?

Дес те хал лаке – живел,
Дес те п'єл пані – мерел.
Со пхенел годі тирі?
Со до си?..

(ьногоВ)

(ірогя Е)

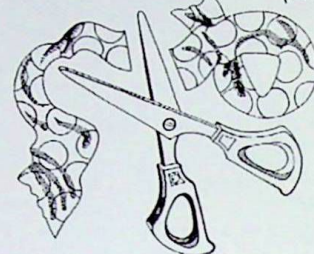
Два кружальця, два кінці,
Гвинт єднає леза ці.

(іцижоН)

Міха Козимиренко

Дуй агора – дуй ангрустя,
Машкірал – карфін.

(ятан Е)

Казка

Дівчина надворі...

Мама щось сіяла на грядці та й Петруся покликала:

– Ходи допоможеш борозенки робити.

– А що це буде? – спитав Петрусь.

– Дівчина в коморі, а коса надворі, – всміхнулася мама.

– Що-що? Яка дівчина?

– А вгадай.

Думав Петрусь, думав, та так нічого й не спало йому на думку.

– Морква, – підказала мама.

– А-а-а... Справді, солодкий рожевий корінець у землі, а кіска зелена зверху, – зрадив Петрусь, бо моркву він дуже любив. Як заєць. Отож і заходився допомагати мамі.

І от минуло відтоді чималенько часу, вже й літечко завітало на город, і Петрусь пішов подивитися, що там доспіло. Глядь – а на грядці, де він борозенки робив, – кіски зелені до сонця тягнуться. Кучеряві такі, височенькі. О, то це там, „у коморі“, є чим поласувати

Висмикнув Петрусь одну косичку, а морква маленька до неї вчепилася – з мізинчик. Висмикнув іншу – ще менша. Отак посмикав, посмикав і жодної не знайшов великої. „Треба посадити її назад, – думає. – Хай підростає“. А щоб видно було, коли морква величенькою стане, то Петрусь посадив її зеленим бадиллям у землю. А рожеві корінці зверху. Потім прибіг до мамі й питає:

– А вгадай, що це таке – дівчина надворі, а коса в коморі?

Тепер уже мама думала, думала й не додумалася. Петрусь сміявся, радів, що ніхто загадку його не розгадає, а коли сам про все розповів, то було йому не дуже смішно. Ой же ж і зовсім не до сміху було Петрусьові.

Чайорі пре удвара...

Василь Шкляр

Мама варесо семенів пре пгув ай ле Петруся акгардас (вічиндя):

– Ав жутися гунав бувтьорі кер.

– Ай со кадо авла? – пгучел о Петруся.

– Чгайорі андо ішталово, ай е чунра пре удвара, – асал лескі мама.

– Со-со? Саві чгайорі?

– Ай ту гіндисар.

Гінди о Петруся, гінди, ай каде канчи (ніч) леске андо шейро чи авілас.

– Моркори, – пгенел е мама.

– А-а-а... Чачес, гугло лоло агор анде пгув, ай е чунра зелено опрал, – лошайлас о Петрусь, ке е моркори вов зоралес камел. Сар о шошой. Каде жутияс вов песка мамакє.

Накглас бут врама, аба о мілай анде удвара авілас, ай о Петрусь гейлас те дикгел, со кготе барілас. Дикгел – ай пре мал, кай вов гунадас, – е чунрі зелене ко кгаморо вазден пен. Крейці касаве, увче. Ого, со кготе „андо ішталово“ сі со те хас

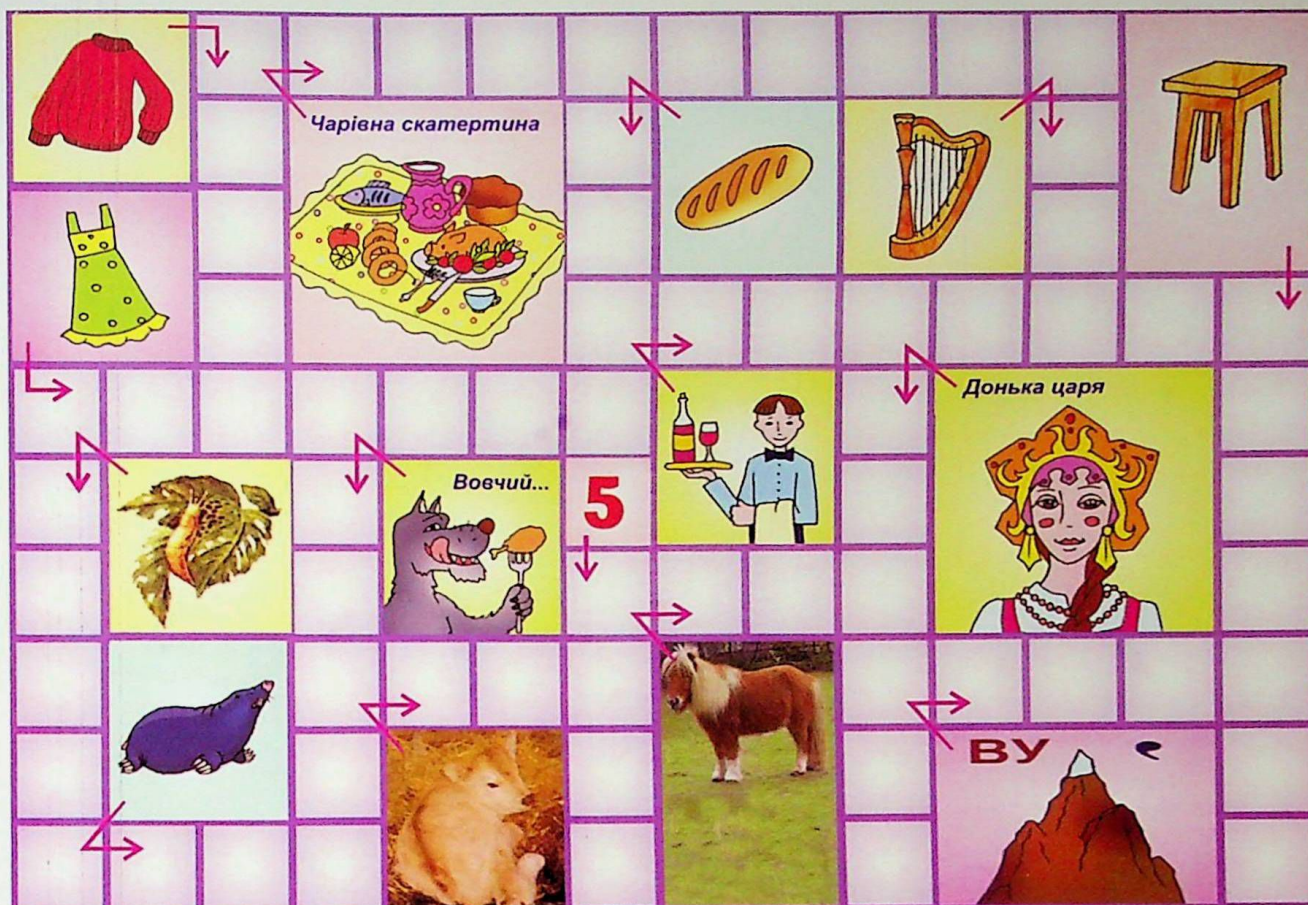
Зумадас о Петрусь екг чунра, ай моркори цінони наєса азбадас. Зумадас е дуйто – інке май цінони. Каде зумадас, зумадас ай чи екг бара чи аракглас. Тробуй те барарав ла палпале, – гінди. Мек барол. Гой те дичол, кана е моркори кердьола барі, о Петрусь гунадас те барол анде пгув ла зелена чунраса. Ай о шарго семо опрал. Пала кодо нашел ке мама ай пгучел:

– Драбар, со кадо – е чгайорі пре удвара, ай е чунра андо ішталово?

Аканак е мама гінди, гінди ай наштик гінди. О Петрусь асал, лошал, со конік (ніко) леске пгераса чи гатярел (ахальола), ай кана вов коркоро розпгендя. Атунчи ле Петрушеске чи сас лош.

Переклад Аладара Адама

Зміст

2 У Країну Знань
У перший клас!	12 Свята і звичаї
Преображення Господнє. Спас	26 У наших сусідів
"Нам життєво
необхідний контакт"
3 Індивідуальність
Мар'яна Савко – першо-
проходець у вищу освіту	13 Долі людські
«Мені важко
переповідати пережите...»	28 Нові професії
„Чілла” означає „зірка”
4 Особистість
У „Чіріклі” виростають крила	14 Лідери
Мусимо підняти
інтелектуальний рівень
Розвінчаймо негативний образ	29 Духовність
“Сміється моє серце
і плаче, наче вітер”
6 Гордість нації
Сім'я Богословських –
взірцева родина	15 Фотовітрина
Запрошує ресторан “Романі Яг”	30 Здоров'я
Нам уже рочок!
8 Активісти
Мої мрії здійснюються	23 Дівчина з обкладинки
Талановита співачка і красуня	32 Стиль
Краса і мода
9 Таланти
Ромське щастя Луїзи	24 Культура
Її скрипка співала й плакала	33 Кулінарне шоу
Рецепти, корисні поради
10 Вакації
„Сонечко” пестило
нас на канікулах	25 Історія кохання
„Всі освідчення на сцені –
для неї...”	34 Дитяча сторінка
Казка, загадки
		35 Сканворд

Мірікля

Щоквартальний журнал № 3(3), 2007

Дата виходу в світ — жовтень 2007 р.

Видавець: Закарпатське обласне культурно-просвітне товариство ромських жінок «Терне чая по нево дром».

Шеф-редактор журналу: голова товариства Лілія Адам.

Редактор: Людмила Кудрявська.

Заступник редактора: Валентина Опаленик.

Редколегія: Євгенія Навроцька, Наталія Варакута.

Комп'ютерний набір: Світлана Шушко.

Верстка: Роман Сивокінь.

Поштова адреса редакції: 88014, м.Ужгород, вул. Дунаєвського, 18.

Свідцтво про державну реєстрацію серія ЗТ № 436/28 від 07.03.2007р.

Тел./факс: (80312) 61-39-56, тел.: (80312) 61-41-21.

Журнал видається за фінансової та організаційної підтримки Фонду Карпатського Євроregionу та CNS Мережі голландських благодійних фондів для країн Центральної та Східної Європи.

Віддруковано в КП «Ужгородська міська друкарня».

88005 Ужгород, Руська, 13.

Ум.друк.арк. 3,72. Ум.фарб.-відб. 16,72.

Обл.-вид.арк. 4,50. Зам. 1207. Тираж 500 пр.